

Pedagogika I

Zimní semestr

Akademický rok 2014/15

Cíle výchovy a vzdělávání:

Otázky spojené s konceptem klíčových kompetencí podle RVP. Učitel a cíle výuky.

Obsah:

1. Tři otázky spojené s konceptem klíčových kompetencí podle RVP
2. Stanovení cílů výuky učitelem
3. Kategorizace cílů podle oblastí psychiky
4. Činnostní (aktivní) formulace kognitivních cílů vzdělávání

Otázky spojené s konceptem klíčových kompetencí podle RVP

- Jaký je vztah klíčových kompetencí a předmětově specifických znalostí a dovedností?
- Je v klíčových kompetencích podle RVP vystižen (vyjádřen) vzdělávací potenciál M, F, I, Dg ?
- Jsou v klíčových kompetencích podle RVP zahrnuty právě ty, které lze považovat za základní kompetence potřebné pro život člověka v současném vyvíjejícím se světě?

Kompetence

X

předmětově specifické znalosti a dovednosti

Spor o to, zda má škola rozvíjet spíše obecné kompetence, nebo spíše odborné (předmětové) znalosti.

„Odborné vědomosti jsou základem pro použití klíčových kompetencí....Klíčové kompetence nemohou nahradit odborné znalosti, jsou však základem k jejich lepšímu využívání.“

Belz, H., Siegrist, M.: Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Východiska, metody, cvičení a hry. Portál, Praha 2001. S. 33, 34.

Potenciál matematiky, přírodovědných oborů a informatiky k rozvíjení kompetencí žáků.

- V RVP chybí kompetence, které jsou v moderní společnosti zásadně důležité a které se vztahují k **racionalitě a empirii**.
- Jsou to kompetence, k jejichž rozvíjení mohou významně přispět **matematika, informatika, fyzika a další přírodovědné obory**.
- Návrh na zařazení **racionálně-empirické kompetence** do RVP
(Podle: Dvořák, L., Dvořáková, I., Koudelková, V.: Fyzika aktivně, aktuálně a s aplikacemi. Citováno 1. 10. 2012.
http://kdf.mff.cuni.cz/projekty/oppa/fyzika_aaa.pdf)

Některé prvky, které tvoří součást této kompetence (podle cit. práce, upraveno)

Dovednosti:

- Pozorování
- Popis
- Příprava a provádění experimentů
- Sběr dat
- Zpracování dat, vyhodnocení a interpretace
- Modelování
- Kritická diskuse – interpretací, názorů, modelů...
- Kvantifikovaný pohled na svět, řádové odhady

Postoje a hodnoty:

- Svět je poznatelný.
- Myslet racionálně a přesně je užitečné nejen ve vědě, ale i v běžném životě.
- Matematika je efektivním nástrojem pro popis a poznávání světa a pro řešení problémů, a to i mimo vědu.
- Kritériem pravdy v poznávání světa je experiment (ne autorita).
- Hypotézy a teorie je potřeba testovat a prověřovat.
- V oblastech vzdálených běžné zkušenosti se příroda nemusí chovat podle „zdravého rozumu“, ale přesto se dá pochopit.

Jiné pohledy na soubor kompetencí důležitých pro život v dnešním světě

Jiné koncepty klíčových kompetencí jsou více či méně odlišné od výčtu klíčových kompetencí podle RVP, především v závislosti na východiscích jejich autorů.

Např. klíčové kompetence podle doporučení Evropské rady (z roku 2006) kladou silnější důraz na matematickou a přírodovědnou oblast a na oblast informačních technologií, na komunikaci v cizím jazyce a na kulturní povědomí a vyjádření.

Klíčové kompetence doporučené Evropskou radou:

1. Komunikace v mateřském jazyce
2. Komunikace v cizím jazyce
3. Matematická kompetence a základní kompetence v oblasti přírodních věd
4. Kompetence k práci s digitálními technologiemi
5. Kompetence k učení
6. Kompetence sociální a občanské
7. Smysl pro iniciativu a podnikavost
8. Kulturní povědomí a vyjádření

Druhý příklad:

Klíčové kompetence podle požadavků zaměstnavatelů (tzv. měkké kompetence, „soft competencies“)

Příklad: měkké kompetence podle Národní soustavy povolání

(<http://kompetence.nsp.cz/mekkeKompetence.aspx> – Centrální databáze kompetencí,
cit. 29.11.2014)

- Efektivní komunikace
- Kooperace (spolupráce)
- Kreativita
- Flexibilita
- Uspokojování zákaznických potřeb
- Výkonnost
- Samostatnost
- Řešení problémů
- Plánování a organizování práce
- Celoživotní učení
- Aktivní přístup
- Zvládání zátěže
- Objevování a orientace v informacích
- Vedení lidí (leadership)
- Ovlivňování ostatních

Stanovení cílů výuky učitelem

Učitel promýšlí a stanoví konkrétní cíle pro delší období výuky (pro školní rok, pro pololetí), pro tematické celky i pro jednotlivé vyučovací hodiny. Tyto cíle by měly vycházet ze školního vzdělávacího programu, avšak učitel je dotváří na základě svých znalostí, zkušeností a pedagogické filosofie.

Nejkonkrétnější cíle výuky (pro jednotlivé vyučovací hodiny) by měly být formulovány tak, aby na jejich základě bylo možné zjišťovat, zda a do jaké míry jich žáci dosáhli. Jsou to tedy svou podstatou učební požadavky na žáka.

Jsou-li cíle výuky takto stanoveny, učitel má možnost hodnověrně ověřovat výsledky žáků a získávat tak kvalitní zpětnou vazbu.

Cíle výuky, které učitel stanoví (učební požadavky), by žáci měli znát, rozumět jim, akceptovat je. Měli by také rozumět vazbě mezi svými výsledky učení a těmito cíli; tak mohou i oni získávat kvalitní zpětnou vazbu.

„Řekni žákům, co se naučí, nauč je, co jsi jim slíbil, a vyzkoušej je z toho, co jsi vyučoval.“ (Pasch, M.: *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál 1998).

Jak mají být výukové cíle formulovány, aby jich mohlo být ve výuce efektivně dosaženo

- **Konkrétně:** Cíl vzdělávání v nejkonkrétnější podobě je vyjádřením požadavku na učení žáka, resp. požadavku na výsledek žákova učení.
- **Činnostně:** Cíle mají být vyjádřeny aktivně, aby byla zřejmá jejich souvislost s učením (učební činností) žáka.
- **Kontrolovatelně:** Cíle mají být formulovány tak, aby bylo možné zjistit, zda a do jaké míry jich bylo dosaženo.
- **Komplexně:** V každém oboru či předmětu, včetně oborů matematických a přírodovědných, má učitel pracovat s cíli jak kognitivními, tak psychomotorickými a afektivními.
- **Konzistentně:** Cíle stanovené učitelem pro výuku by měly být konzistentní s cíli tématu, s cíli na určité období (pololetí, školní rok), s cíli předmětu jako celku, s cíli školního a rámcového vzdělávacího programu. Měly by být ve shodě i s obecnými zásadami a cíli, které stanoví školský zákon.
- **Explicitně:** Žák by měl konkrétní cíl výuky (a tedy i cíl svého učení) explicitně znát a ztotožňovat se s ním (být motivovaný k jeho dosažení).
- **Přiměřeně:** Stanovený cíl výuky by měl pro žáky být splnitelný a umožňovat odstupňovanou náročnost pro žáků s diferencovanými možnostmi a potřebami.

Nesprávně formulované výukové cíle - příklady

Vyjádřením cíle není formulace obsahu výuky (téma) ani prostředků, jichž má být ve výuce použito. Cíl výuky vždy představuje **aktivně formulovaný požadavek na znalosti a dovednosti žáka**.

Časté chyby při vymezení cíle výuky:

- záměna cíle s tématem učební hodiny (například: „Ohmův zákon“; „Pythagorova věta“)
- záměna cíle s popisem činnosti učitele (například: „Předvést činnost vodní turbíny“)
- záměna cíle s prostředky výuky (například: „Řešit úlohy na Ohmův zákon“)
- cíle jsou vyjádřeny příliš obecně (například: „Ovládat základní matematické operace“)
- cíle připouštějí různé interpretace (například: „Žák je připravený na laboratorní úlohu“)

Například:

- „Ohmův zákon“
- „Pythagorova věta“
- „Předvést činnost vodní turbíny“
- „Řešit úlohy na Ohmův zákon“
- „Ovládat základní matematické operace“
- „Žák je připravený na laboratorní úlohu“